

ОТНОСНО ПРИНОСА НА СЪОБЩЕНИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Божана Гиндева

Колеж по телекомуникации и пощи – София

В статията се изясняват специфичните измерения на връзката на отрасъл “Съобщения” с устойчивото икономическо развитие. Очертават се и се анализират някои основни показатели за отчитане приноса на съобщенията за реализиране устойчивост на икономиката. Извеждат се основни изводи.

Ключови думи: отрасъл съобщения, устойчиво икономическо развитие, икономически показатели
Key words: branch Communications, stable economic development, economic indicators

Въведение

Съвременното разбиране за икономическо развитие е в контекста на концепцията за устойчиво развитие, която утвърждава зависимостта на бъдещото развитие от интегрираното решаване на проблемите на икономиката, социалната справедливост и екологията. Отделните отрасли имат различно значение и връзка с устойчивото развитие на икономиката и допринасят за него по своеобразен начин, в съответствие със своята специфика и особености. Необходимо и важно е изясняването на тези връзки и определянето на показатели за отчитане приноса на отраслите за реализиране на устойчиво икономическо развитие. Тази необходимост се предопределя от важността управляващите на отраслово равнище да могат да отчитат последствията и влиянието на вземаните от тях решения върху устойчивостта на икономиката. Това би позволило и допринесло за по-рационално използване на административните и икономическите лостове и стимули, които са в техни ръце, за увеличаване приноса на отраслите за устойчиво икономическо развитие.

Целта на статията е да се изяснят специфичните измерения на връзката на отрасъл “Съобщения” с устойчивото икономическо развитие и да се очертаят и анализират основни показатели за разкриване на неговия принос.

Инфраструктурната природа на отрасъл “Съобщения” и реализирането на устойчиво икономическо развитие

Отрасъл “Съобщения” е непосредствено свързан с осигуряването на възможност за интегрирано решаване на икономически и социални проблеми в обществото. В основата на това обстоятелство е инфраструктурната природа на отрасъла. Като удовлетворява обществени и лични потребности от предаване на различен род информация, отрасъл “Съобщения” е елемент :

- на производствената инфраструктура, доколкото осигурява условия, необходими за нормално-

то функциониране на стопанските субекти;

- на социалната инфраструктура, доколкото обслужва непроизводствената сфера и населението като осигурява положителни промени в качеството и стила на живот;

- на пазарната инфраструктура, доколкото създава условия за ускоряване на стокооборота и паричния оборот в страната, както и за развитието на конкуренцията и пазарните отношения.

Отрасъл “Съобщения” има специфична социална функция – чрез него държавата гарантира правото на комуникация на всеки човек, като възлага, при определени условия, задължение да се предоставят т. нар. универсална пощенска услуга и универсална далекосъобщителна услуга, представляващи пакет от услуги с определено качество и цени, достъпни за всички потребители на територията на страната.

Своеобразно измерение на връзката и влиянието на съобщенията, като инфраструктурен отрасъл, за постигане на устойчиво икономическо развитие е ролята му на катализатор за:

- интензификация на стопанската дейност, чрез осигуряване на всички необходими връзки и съвременни комуникации между стопанските субекти;

- ускоряване и рационализиране протичането на възпроизводствения процес, чрез скъсяване на времето и пространството с помощта на различни съвременни начини за предаване и обмен на информация;

- повишаване на възможностите и оперативността на непроизводствената сфера, чрез предоставяне на възможност за съевременна, висока степен на информираност;

- усъвършенстване управлението на икономиката, чрез подобряване информационната осигуреност на управленските процеси и решения и възможностите за обратна връзка;

- подобряване благосъстоянието на населението, чрез задоволяване на съвременните му потребности от информация, комуникации, достъп до

световните постижения и др.

Като основни обективни предпоставки за по-нататъшно повишаване на влиянието и приноса на отрасъл "Съобщения" за устойчиво икономическо развитие могат да бъдат изведени:

- задълбочаването на глобализацията на икономиката;
- ускоряването на техническия и технологическия прогрес;
- усложняването на междупроизводствените връзки;
- превръщането на информацията в национален ресурс, предопределящ рационалното използване на останалите ресурси;
- повишаването на комплектността и мащабността на националните, регионалните и световните проблеми;
- коренните промени в съвременния начин на живот и работа.

Предвид значението и ролята на предпоставките и условията, които съобщенията създават за икономиката и обществото е логично да се счита, че недостатъчното им развитие (съобразно съвременните стандарти и изисквания,) би забавило темповете на социално-икономическо развитие на страната и би я обрекло на изолация от процесите на глобализация и постиженията на цивилизацията.

За отчитане и наблюдение на приноса на съобщенията за устойчиво икономическо развитие, на основата на посочените специфични измерения на връзката между тях, е необходимо използването на съответни показатели, които да отчитат спецификата на инфраструктурния характер на отрасъла, да осигуряват международна сравнимост, да имат продължителна несменяемост и публичност, за да може да се проследяват тенденции и да се осъществяват сравнителни анализи в национален и международен план. Такива показатели могат да бъдат например, някои от използваните от Международния валутен фонд, за характеризирание равнището на икономическо развитие на страните, при международни сравнения, като: относителен дял на вложенията в телекомуникации в общата сума на капиталните вложения, телефонна плътност на 1000 жители, брой факсове на 1000 жители, степен на удовлетворяване на потребностите от телекомуникации и др. Към тях могат да се добавят и други показатели, свързани с различните видове съобщителни услуги, за да се разкрият предпоставките и условията, които съобщителната инфраструктура създава за постигане на устойчиво икономическо развитие.

По последни данни на официалната статистика, у нас могат да се проследят два от посочените показатели. По отношение на телефонната плът-

ност [1, 82], се забелязва, че през периода 1996-2000 г. телефонните постове на 1000 човека от населението са се увеличавали със средногодишен темп 1,012, като, постове за домашно ползване са нараствали с по-висок средногодишен темп – 1,025, а относителният им дял от всички постове се е увеличил от 71,82% през 1996 г. до 75,53% през 2000 г. Тази положителна тенденция отразява резултат с икономическо и социално значение - увеличаване телефонната свързаност в страната, в т. ч. разширяване достъпа на населението до телефонни услуги. Броят на телексните постове [2, 354] обаче е намалявал със средногодишен темп 0.87, което вероятно е свързано с навлизането на алтернативни, взаимозаменяеми съобщителни услуги.

Освен в създаването на предпоставки и условия за устойчиво развитие на националната икономика и за цялостното развитие на обществото, в съответствие с инфраструктурната му природа, приносът на отрасъл "Съобщения" може да се търси и в основни икономически показатели за неговата дейност в контекста на устойчивото развитие.

Основни икономически показатели, характеризиращи дейността на отрасъл "Съобщения" в контекста на устойчивото развитие

За определяне приноса на отрасъл "Съобщения" за реализирането на устойчиво икономическо развитие могат да бъдат използвани икономически показатели, които отразяват резултативността на неговата дейност и за които има достатъчно надеждна за анализ информация.

Обобщаващ показател за нивото и динамиката на икономическото развитие на страната е брутният вътрешен продукт (БВП). Приносът на отраслите при създаването на БВП се определя чрез реализираната от тях добавена стойност, която от своя страна се предопределя от произведената брутна продукция. Важни източници за прираста на БВП са броят на заетите лица и производителността на труда.

В съответствие с изложеното, за анализиране приноса на отрасъл "Съобщения" за реализиране на устойчиво икономическо развитие, е целесъобразно използването на икономическите показатели: брутна добавена стойност в съобщенията, брутна продукция в съобщенията, заети лица в съобщенията, производителност на труда в съобщенията.

Подбраните показатели могат да бъдат анализирани по данни на официалната статистика за периода 1996–2000 г., общо за отрасъла и поотделно за обществените и частния сектор на съобщенията [1, 71-75].

През визирания период **брутната добавена стойност в съобщенията** е нараснала с 1056 хил. лв. За това увеличение общественят сектор е допринесъл с 607 хил. лв., а частният – с 449 хил. лв. Нарастването на брутната добавена стойност в от-

расъла е непосредствен израз на приноса му при създаването на БВП и за устойчиво развитие на икономиката. Данни за този показател, по цени на съответната година, са приведени в таблица 1:

Таблица 1

	Показател	1996	1997	97/96	1998	98/97	1999	99/98	2000	00/99
1	Брутна добавена стойност - хил лв.									
	Общо	30,559	340,634	11,147	551,61	1,619	778	1,410	1087	1,397
	Обществен сектор	28,326	310,229	10,952	431,093	1,390	567	1,315	636	1,122
	Частен сектор	2,233	30,405	13,616	120,517	3,964	211	1,751	451	2,137
2	Относителен дял от брутната добавена стойност в икономиката - %									
	Общо	1,9	2,2		2,9		3,9		4,8	
	Обществен сектор	3,8	5,5		6,2		8,2		9,2	
	Частен сектор	0,2	0,3		1		1,6		2,9	

Анализът на данните показва, че:

- През разглеждания период брутната добавена стойност в съобщенията по абсолютна стойност непрекъснато се е увеличавала – общо за отрасъла и поотделно за обществения и частния сектор, независимо от намаляващия темп на нарастването ѝ в обществения сектор и променливия характер на темпа в частния сектор.

- Относителните дялове на обществения и частния сектор в брутната добавена стойност на отрасъла са се променили съществено. В началото на периода съотношението между тях е било съответно 92,7% към 7, 3%, а в края на периода то е 58,5% към 41,5%, което отразява нарастващото значение и принос на частния сектор.

- През периода 1996–2000 г., отрасъл “Съобщения” е увеличил относителния си дял от брутната

та добавена стойност в икономиката. По-конкретно, общо отрасълът е увеличил 2,53 пъти дела си от брутната добавена стойност в икономиката, общественят му сектор – 2,42 пъти, а частният сектор – 14,5 пъти. Това е показателно за големия потенциал на отрасъла и особено на частния му сектор да допринесе за повишаване на БВП, респ. за устойчивото развитие на икономиката.

През разглеждания период, независимо от променливия темп на изменение, се е запазило нарастването на абсолютната стойност на **брутната продукция в съобщенията**, по цени на съответната година. Това е оказало положително влияние върху размера на БВП и е допринесло за устойчиво развитие на икономиката. Данни за показателя се съдържат в таблица 2:

Таблица 2

	Показател	1996	1997	97/96	1998	98/97	1999	99/98	2000	2000/99
1	Брутна продукция - хил лв.									
	Общо	50,236	531,591	10,582	954,694	1,796	1325	1,39	1947	1,469
	Обществен сектор	45,161	463,61	10,266	672,786	1,451	895	1,33	1020	1,140
	Частен сектор	5,075	67,981	13,395	281,908	4,147	430	1,53	927	2,156
2.	Относителен дял от брутната продукция в икономиката - %									
	Общо	1,3	1,4		2,2		3		3,7	
	Обществен сектор	2	2,7		3,8		5,5		7,1	
	Частен сектор	0,3	0,3		1,1		1,6		2,4	

Анализът на данните показва, че:

- През разглеждания период, в рамките на общото увеличение на брутната продукция в съобщенията - 1897 хил. лв., увеличението в обществения и частния сектор е приблизително еднакво - съот-

ветно с 975 хил. лв. и 922 хил. лв., което подчертава относителната равностойност на приноса на двата сектора, базирана на по-високия темп на нарастване на брутната продукция в частния сектор.

- В рамките на брутната продукция общо в

съобщенията, съотношението на относителните дялове на brutната продукция в обществения и частния сектор са се изменили от съответно 89,90% към 10,10% на 52,39% към 47,61%. Това показва големия потенциал на частния сектор през разглеждания период, чрез бързото нарастване на brutната му продукция, да оказва положително влияние върху БВП.

• През визирания период непрекъснато се е увеличавал относителният дял на brutната продукция в съобщенията от brutната продукция в икономиката. Неговото нарастване през 2000 г. спрямо 1996 г. общо за отрасъла е 2,85 пъти, в рамките на обществения сектор - 3,55 пъти, а за частния сектор – 8 пъти. Увеличаването на относителния дял на brutната продукция в отрасъл "Съобщения" от brutната продукция в икономиката, отразява повишаването на приноса му при създаване на БВП и респ. за устойчивост на икономическото развитие.

По отношение на показателя **заети лица в съобщенията** за периода 1996-2000 г. е характерно, че средногодишният брой на заетите лица в съобщенията е сравнително стабилен – регистрирано е

намаление само с приблизително 1%, т. е. с 449 души. Като се има предвид започналият през този период процес на технологично обновяване на производствените процеси в съобщенията, свързано и с намаляване на и без това високата трудоемкост на отрасъла, произтичаща от неговата специфика, посоченото намаление на заетите лица може да се определи като незначително и несъществено. Като източник на нарастване на БВП, заетостта в отрасъл "Съобщения" е имала стабилизиращо въздействие върху устойчивото развитие на икономиката през разглеждания период. Предвид предстоящото реструктуриране на отрасъла, свързано с приватизацията на основния телекомуникационен оператор БТК – ЕАД, може да се очаква промяна в динамиката на заетостта, която да има отрицателно влияние върху устойчивостта на икономическото развитие, ако освобождаването на заети от обществения сектор не се компенсира с увеличаване на заетите в частния сектор и стимулиране развитието на нови съобщителни услуги и дейности, за задържане на специалистите. Данни за показателя се съдържат в таблица 3:

Таблица 3

	Показател	1996	1997	1998	1999	2000
1	Среден годишен брой					
	Общо	46174	45589	45628	45174	45725
	Обществен сектор	44266	42957	41672	40697	39867
	Частен сектор	1908	2632	3956	4477	5858
2.	Относителен дял от заетите в икономиката - %					
	Общо	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6
	Обществен сектор	2,6	3	3,4	3,8	4,5
	Частен сектор	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3

Анализът на посочените данни показва, че :

• При сравнително стабилното равнище на средногодишния брой на заетите, в съобщенията е извършено преразпределение на заетите лица между обществения и частния сектор в полза на последния. На намалението на заетите в обществения сектор с приблизително 10% (около 4399 души) съответства увеличение в частния сектор с 207% (около 3950 души), което е в синхрон с постепенното набирация скорост, през разглеждания период, процес на либерализация на пазара на съобщителни услуги. Очевидно е, че възможността за преливане на заети от обществения в частния сектор е компенсирала вероятното отрицателно въздействие на напусналите обществения сектор върху устойчивостта на икономическото развитие.

• Заетите лица в отрасъл "Съобщения" имат стабилен относителен дял от заетите в икономика-

та - 1,4 %, който през последните две години на разглеждания период нараства и достига 1,6%. На фона на характерното за периода съкращаване на работни места, във връзка с реструктурирането на другите отрасли, отрасъл "Съобщения" е допринесъл за устойчивост на икономиката и решаване на проблемите с безработицата в страната - делът на заетите в обществения сектор на съобщенията от заетите в икономиката се е увеличил 1,73 пъти, а на тези в частния сектор – 3 пъти. Чувствителното увеличаване на дела на заетите в частния сектор на съобщенията от заетите в икономиката, подчертава ролята на този сектор за повишаване заетостта на населението и то във високотехнологична сфера на икономиката.

Проследяването на изменението на показателя **производителност на труда в съобщенията**, е от особено значение тъй като той характеризира пло-

дотворността на живия труд, при съществуващите производствено-технически и обществено-икономически условия [3, 233]. Измерена с отношението между брунтата добавена стойност и броя на заетите лица, производителността на труда в съоб-

щенията (хил. лв.) е оказала положително влияние, като източник на нарастване на БВП, за устойчивост на икономиката. Данните за показателя са представени в таблица 4:

Таблица 4

Показател	1996	1997	97/96	1998	98/97	1999	99/98	2000	00/99
Производителност на труда									
Общо	0,66	7,47	11,29	12,09	1,62	17,22	1,42	23,77	1,380
Обществен сектор	0,64	7,22	11,29	10,34	1,43	13,93	1,35	15,95	1,145
Частен сектор	1,17	11,55	9,87	30,46	2,64	47,13	1,55	76,99	1,634

Анализът на данните показва, че:

- През периода 1996-2000 г. производителността на труда в съобщенията непрекъснато се е увеличавала - от 0.66 до 23.77, което като отразява нарастването на добавената стойност, създавана от един зает, е израз на оказано положително влияние за устойчиво икономическо развитие.

- През целия период производителността на труда в частния сектор надвишава равнището в общественния сектор. През 1999 г. в общественния сектор тя е 29,56 % от постигнатата в частния сектор, а през 2000 г. едва 20,72 % от нея. Това отразява съществените възможности на появилите се частни оператори в съобщенията да допринесат за устойчиво икономическо развитие.

- Нарастването на производителността на труда през разглеждания период се е запазило независимо от намаляващия темп на нарастването в общественния сектор (при регистрирано намаление на заетите в него) и в частния сектор до 1999 г. (при увеличение на заетите). Това показва, че по-нататъшното положително влияние и принос на съобщенията за устойчиво икономическо развитие ще зависи в голяма степен от преустановяване намаляващия темп на нарастване на производителността на труда, чрез издигане равнището на производствените технологии и оборудване.

Заклучение

В заключение, по повод определянето на приноса на съобщенията за устойчиво икономическо развитие, могат да се направят някои по-важни изводи.

Конкретизирането на проблемите на устойчивото икономическо развитие на отраслово равнище е важен аспект при очертаването на национална стратегия за устойчиво развитие и практическото изпълнение на съдържащите се в нея цели.

В съответствие с вътрешно присъщата спе-

цифика на инфраструктурния отрасъл "Съобщения" да създава дългосрочни условия за икономически растеж, е необходимо приоритетното му развитие, като условие за ефективно реализиране на устойчивост на икономиката.

Приносът на отрасъл "Съобщения" за устойчиво икономическо развитие може да се търси от една страна, в предпоставките и условията, които той създава за развитието на националната икономика и обществото, в съответствие с инфраструктурната си природа, и от друга страна, в основни икономически показатели за развитието на отрасъла в контекста на устойчивото развитие.

За осигуряване на пълноценен принос на съобщенията за реализиране на устойчиво икономическо развитие е необходимо системно наблюдаване на отраслово равнище на специфични и икономически показатели, отразяващи приноса на отрасъла за устойчиво развитие на икономиката.

За успешното наблюдаване и анализиране на приноса на съобщенията за устойчивост на икономиката е необходимо синхронизиране на информацията за резултатите от дейността на операторите на различни услуги; осигуряване на информация за повече икономически показатели отделно за съобщенията, а не само за отрасловата групировка "Транспорт и съобщения"; обособяване на модул в информационната система на отрасловото министерство за събиране, систематизиране и обработка на информацията, свързана с наблюдаването и отчитането на приноса за устойчиво икономическо развитие

Изясняването в статията на специфичните измерения на връзката на отрасъл "Съобщения" с устойчивото икономическо развитие и анализването на неговия принос за това развитие през периода 1996-2000 г. по предложени показатели е една крачка към решаването на проблемите за по-пълноценно "изграждане" на този принос.

Литература

1. Транспорт и съобщения 2000, НСИ, С., 20002.
2. Статистически годишник 2002, НСИ, С., 2002.
3. Дончев, Д и др. Икономика на предприятието, С, СИЕЛА, 1998.

**ABOUT THE CONTRIBUTION OF THE COMMUNICATIONS TO THE
STABLE ECONOMIC DEVELOPMENT**

Bodjana Gindeva
College of telecommunications and post – Sofia, Bulgaria

ABSTRACT

The article clarifies the specific dimensions of the connection of the branch Communications with the stable economic development. It is laid down. and it is analyzed some basic indicators for reporting its contribution to realization of Economics stability. It is definite basic conclusions.